

Azərbaycan Respublikası adından

QƏRAR

Bakı şəhəri

İş № 2(102)-5310/2022

16.09.2022

ALİ MƏHKƏMƏ

Azərbaycan Respublikası adından

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi

Mülki, Kommersiya və İnzibati Kollegiyalarının

qarışıq tərkibinin

Q Ə R A R İ

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki, Kommersiya və İnzibati Kollegiyalarının hakimləri Əhmədov Əhməd Abbas oğlu (məruzəçi), Qəribov Bəhman Fərhad oğlu və Hüseynov İlqar Kamil oğlundan ibarət qarışıq tərkibdə, məhkəmə aidiyyətinə dair Şəki Kommersiya Məhkəməsi ilə İsmayılı Rayon Məhkəməsi arasında fikir ayrılığı məsələsinə baxaraq

MÜƏYYƏN ETDİ

İddiaçılar İddiaçı2 və İddiaçı1 iddia ərizəsi ilə Şəki Kommersiya Məhkəməsinə müraciət edərək, cavabdehlər Cavabdeh1 və Cavabdeh2 müştərək qaydada əsassız olaraq əldə etdikləri və hazırkı vaxtadək qaytarmadıqları 9390 (hər iddiaçıya münasibətdə 4695 manat) manat məbləğində pulun qaytarılması, mediasiya üçün ödənilən 200 manat (hər iddiaçıya münasibətdə 100 manat) pulun, 14 manat ödənilmiş kəsir dövlət rüsumunun və 1000 manat vəkilə çəkilmiş xərcin tutularaq onlara ödənilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişlər.

Şəki Kommersiya Məhkəməsinin 08 iyun 2022-ci il tarixli, e-2-2(117)-663/2022 sayılı qərardadı ilə mülki iş aidiyyəti üzrə baxılması üçün İsmayılı Rayon Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Şəki Kommersiya məhkəməsi qərardadını onunla əsaslandırılmışdır ki, Tərəflər arasında yaranmış mübahisənin predmeti və hüquq münasibətinin xarakterinə görə hazırki mübahisə sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar yaranmamışdır. Belə ki, iş materiallarından və iddia ərizəsindən müəyyən olunur ki, tərəflər arasında olan şifahi razılaşmaya əsasən iddiaçılar sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq istədiklərini bildirərək cavabdehlərə onlara köməklik göstərilməsi üçün pul vermiş, cavabdehlər isə bunun müqabilində iddiaçılara südlük inək cinslərinin gətirilməsinə köməklik göstərəcəklərini bildirmişlər.

Cavabdehlər xx.xx.2022-ci il tarixdə məhkəməyə etiraz ərizəsi göndərmişlər. Etiraz ərizəsində qeyd edilmişdir ki, Cavabdeh2 öz adına "X" yaradaraq kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalı qərarına gələrək südlük inək və keçilər gətirərək onları saxlayıb gəlir əldə etmək üçün işə başlamış və bu barədə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin İsmayılı

rayonu üzrə X1 Mərkəzinin rəisi X müraciət etmiş, onun tərəfindən KTN-nin heyvandarlığın təşkili və monitoring şöbəsinin müdiri x istinadən cavabdehlərə verdiyi məlumatla əsasən müvafiq təchizatçı qismində X adlı şəxslə tanış olmuşlar. Həmin şəxslərlə görüşüb məqsədlərini bildirdikdən sonra X cavabdehlərə uyğun tövlə lazım olacağını bildirmiş, bu məqsədlə 25000 manat xərc çəkərək 400 M2 köhnə anbar binasını təmir edib ora su, elektrik xətti çəkərək ayrı-ayrı sektorlara bölüb heyvanların saxlanması üçün şərait yaratmışlar. X həmin tövləyə baxıb ərazinin kiçik olduğunu, burada ancaq keçi saxlana biləcəyini bildirdikdən sonra, cavabdehlər X kəndində sabiq bələdiyyə sədrinə məxsus olan 300 başlıq inək fermasını təmizləyərək ora da 3000 manat xərc çəkmişlər. Bütün bu hadisələr 2020-ci ilin sentyabr ayından sonrakı dövrlərə təsadüf edir. Tövlələr hazır olduğdan sonra X gətiriləcək heyvanların dəyərinin bir qisminin əvvəlcədən ödənilməsinin vacib olduğunu bildirdikdən sonra, əvvəllər tanımadığı İddiaçı2 və İddiaçı1 Cavabdeh2 yanına gələrək cins heyvan almaq istədiklərini bildirmişlər. Bu məqsədlə iddiaçılar X telefon əlaqəsi yaradaraq ona 21590 manat pul göndərmək qərarına gəlmişlər. İddiaçılar həmin pulu X çatdırmaq üçün Cavabdeh2 vermiş, o isə Milli ön elektron ödəmə vasitəsi ilə ödəyib qəbzlərini iddiaçılara vermişdir. Bundan başqa cavabdehlər də cins heyvanların gətirilməsi üçün X əlbəəl 26000 manat pul ödəmişlər. Lakin heyvanlar söz verildiyi vaxtda gətirilmədiyindən tərəflər X verdiyi pulları geri almaq qərarına gəlmişlər. Belə ki, tərəflər X verdikləri puldan 30000 manatını geri almışlar, yerdə qalan 17400 manat pulu isə ala bilməmişlər. Bununla əlaqədar heç bir nəticə olmadığından bu barədə DİN-nə müraciət etmiş, şikayətlə bağlı X rayon polis şöbəsində araşdırılma aparılmış və heç bir nəticə əldə edilməmişdir.

İsmayılı Rayon Məhkəməsinin e-2(037)-956/2022 nömrəli iş üzrə 01 avqust 2022-ci il tarixli qərarı ilə (hakim İlqar Hüseynov) iddiaçılar İddiaçı2 və İddiaçı1 cavabdehlər Cavabdeh1 və Cavabdeh2 qarşı əsassız varlanma nəticəsində vurulmuş maddi ziyanın ödənilməsi tələbinə dair iddia ərizəsi üzrə mülki iş məhkəmə aidiyyətinin müəyyən edilməsində yaranmış fikir ayrılığının həll edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə göndərilmişdir.

İsmayılı Rayon Məhkəməsi qərarını onunla əsaslandırmışdır ki, tərəflər hər ikisi sahibkarlıq subyektləri olmaqla hər ikisinin niyyətləri cins mallar gətizdirərək onları saxlayıb gəlir əldə etmək olmuşdur. Belə olan halda iddiaçılar bu işlə məşğul olmaq fikrində olan cavabdehlərlə tanış olmuş, sözügedən işdə onlara köməklik etmələrini bildirmişlər. Bu barədə müxtəlif şəxslərlə əlaqələr yaradılmış, nəticədə cins malların gətizdirilməsində təchizatçı qismində Allahverdi Rüstəmov adlı şəxslə tanış olmuşlar. Məhz tanışlıqdan sonra iddiaçılar cavabdehlərə şifahi tapşırıq əsasında müəyyən məbləğ pul vermiş və bunun müqabilində cins malların iddiaçılara gətirilməsinin təmin edilməsi tapşırılmış, həmin pul məbləği isə iddiaçıların dediyinə görə X verilmişdir. Göründüyü kimi tərəflər arasında şifahi tapşırıq müqaviləsi bağlanmış, tapşırığa əsasən iddiaçılar cins malların əldə edilib saxlanması fəaliyyəti ilə məşğul olmaq istəyən cavabdehlərə cins heyvanların onlar üçün gətirilməsinin təmin edilməsi tapşırılmışdır. Belə olan halda məhkəmə hesab edir ki, tərəflər arasındakı münasibətlər sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 403-1.7-ci maddəsinə əsasən, kassasiya instansiyası məhkəməsi məhkəmə aidiyyəti məsələsini həll edərkən məhkəmələr tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi məruzəçini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb hesab edir ki, aşağıdakılara görə hazırkı iş baxılması üçün İsmayılı Rayon Məhkəməsinə göndərilməlidir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 1-ci maddəsinin qeyd hissəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, bu Məcəllədə kommərsiya mübahisələri dedikdə sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan mübahisələr başa düşülür.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 24.2-ci maddəsinə əsasən, mübahisənin ümumi məhkəməyə və ya kommərsiya məhkəməsinə aidiyyəti işdə iştirak edən şəxslərin

subyektiv tərkibi, mübahisənin predmeti və hüquq münasibətlərinin xarakteri nəzərə alınmaqla, bu Məcəlləyə müvafiq olaraq müəyyən edilir.

Həmin Məcəllənin 25.1-ci maddəsində göstərilir ki, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olmayan mübahisələrə dair işlərə mülki məhkəmə icraatı qaydasında ümumi məhkəmələr baxır.

Həmin Məcəllənin 26.1-ci maddəsinə görə, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan mübahisələrə (kommersiya mübahisələrinə) dair işlərə mülki məhkəmə icraatı qaydasında kommersiya məhkəmələri baxır.

Həmin Məcəllənin 26.2-ci maddəsinə əsasən kommersiya məhkəmələri bu Məcəllənin 40-5-ci fəslində nəzərdə tutulmuş işlərə, habelə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə əlaqədar olduqda bu Məcəllənin 35-ci və 40-2-ci fəsillərində nəzərdə tutulmuş işlərə və qanunla onların səlahiyyətlərinə aid edilən digər işlərə də baxırlar.

Eyni zamanda, həmin Məcəllənin 31.1-ci maddəsində göstərilir ki, aidiyyət qaydalarının pozulmasına yol verilmir.

Sadalanan prosesual normaların mənasına görə, mübahisənin ümumi məhkəməyə və ya kommersiya məhkəməsinə aidiyyəti işdə iştirak edən şəxslərin subyektiv tərkibi, mübahisənin predmeti və hüquq münasibətlərinin xarakteri nəzərə alınmaqla müəyyən edilir. Yəni, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olmayan mübahisələrə dair işlərə mülki məhkəmə icraatı qaydasında ümumi məhkəmələrdə, sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan mübahisələrə (kommersiya mübahisələrinə) dair işlərə isə mülki məhkəmə icraatı qaydasında kommersiya məhkəmələrində baxılır.

Məhkəmə aidiyyəti dedikdə- mülki hüquqi münasibətlərdən irəli gələn mübahisənin və ya digər hüquqi işin ümumi və ya kommersiya məhkəməsinin səlahiyyətinə aid olması başa düşülür.

İşlərin kommersiya məhkəmələrinin yurisdiksiyasına aid edilməsinin əsas meyarları işdə iştirak edən şəxslərin subyektiv tərkibi, mübahisənin predmeti və hüquq münasibətlərinin xarakteri ilə bağlıdır.

İşdə iştirak edən şəxslərin subyektiv tərkibinə hüquqi şəxslər və hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən və qanunla müəyyən edilmiş qaydada fərdi sahibkar statusu əldə edən fiziki şəxslər aiddir.

Fiziki şəxs o, halda kommersiya məhkəməsinə aid olan mübahisənin subyektivi hesab edilir ki, o sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirsin və qanunla müəyyən edilmiş qaydada fərdi sahibkar statusu əldə etmiş olsun.

Nəzərə alınmalıdır ki, mübahisə o, vaxt ümumi məhkəmənin yurisdiksiyasına aid edilə bilər ki, mübahisə şəxsin bilavasitə sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirməsi ilə bağlı yaranmamış olsun.

İşlərin ümumi və yaxud kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyən edilməsi, məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı mübahisələrə və məhkəmələr arasında yaranan fikir ayrılıqlarına baxılmasının xüsusiyyətlərinə dair” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun xx.xx.2020-ci il tarixli Qərarının 11-ci bəndinə əsasən nəzərə alınmalıdır ki, MPM-in 1-ci maddəsinin qeyd hissəsində kommersiya mübahisələrinə anlayış verilərkən onların məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan mübahisələrə aid olduğu göstərilmişdir. MPM-in istinad olunan 1-ci, habelə 25 və 26-cı maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq mübahisə üzrə tərəflərin hüquq münasibətlərinin xarakterinin sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olması işin ümumi və ya kommersiya məhkəmələrinə aidiyyətinin müəyyənləşdirilməsi baxımından həlledici meyardır. Göründüyü kimi, qanunverici məhkəmə aidiyyətini yeni qaydada müəyyən edən zaman, həm mübahisənin subyektiv tərkibinin, həm də predmetinin məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olmasını tələb edir. Həmin meyar üzrə qiymətləndirmənin həyata keçirilməsi zamanı mübahisənin predmetini təşkil edən tələbin tərəflərdən yalnız birinin sahibkarlıq fəaliyyətindən irəli gəlməsi və ya onun sahibkarlıq fəaliyyəti ilə bağlı olması işin kommersiya məhkəməsində baxılması üçün yetərli deyildir.

Bu baxımdan məhkəmə aidiyyətinin müəyyən edilməsi zamanı işin kommersiya məhkəməsində baxılması üçün hüquq münasibətlərinin xarakterinə qiymət verilərək əsas tələb (və yaxud birlikdə baxılması mümkün olan əsas tələblərdən ən azı biri) üzrə mübahisənin tərəflərdən yalnız birinin deyil, ən azı iki qarşı tərəfin ayrı-ayrılıqda və ya birgə həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyətindən, yaxud da tərəflərin (sahibkarlıq subyektivi olub-olmamasından asılı olmayaraq) bağlı olduqları bir sahibkarlıq subyektinin özünün fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən irəli gəlməli olması nəzərə alınmalıdır.

Qərarın 13-cü bəndinə əsasən əsas tələb (yaxud birlikdə baxılması mümkün olan əsas tələblərdən ən azı biri) üzrə mübahisənin ən azı iki qarşı tərəfin birgə həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyətindən irəli gəlmiş mübahisələrə müqavilə münasibətlərindən yaranan tələblər aiddir. İş üzrə ən azı iki qarşı tərəfin sahibkarlıq fəaliyyətinin birgə və yaxud ayrı-ayrılıqda həyata keçirdiyi zaman yarana bilən mübahisələrə əşya-hüquqi münasibətlərdən irəli gələn istifadə, sahiblik və mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsi, habelə deliktdən irəli gələn tələblər aiddir. Tərəflərin bağlı olduqları bir sahibkarlıq subyektinin özünün fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən meydana gələn mübahisələrə isə kommersiya hüquqi şəxsi ilə bağlı korporativ mübahisələr aiddir.

Həmin qərarın 14-cü bəndinə əsasən əşya hüquqi münasibətlərdən və deliktdən irəli gələn mübahisələrdə mütləq şərt kimi mübahisənin hər iki tərəfin məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olmasına diqqət yetirilməlidir. Hər iki tərəfin kommersiya hüquqi şəxs olduğu halda, onların sahibkarlıq fəaliyyətindən kənar fəaliyyətinin olmaması baxımından bu kateqoriya işlərə kommersiya məhkəmələrində baxılması şübhə doğurmasa da, digər subyektlərə münasibətdə mübahisənin hər iki tərəfin məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən irəli gəlməsinə diqqət yetirilməlidir. Belə ki, tərəflərdən birinin fərdi sahibkar statusuna malik olmasından asılı olmayaraq mübahisə həmin şəxsin sahibkarlıq fəaliyyətindən irəli gəlmirsə, işə aidiyyəti üzrə ümumi məhkəmədə baxılacaqdır.

İş materiallarından görünür ki, iddiaçılar İddiaçı2 (VÖEN *****) və İddiaçı1 (VÖEN- *****), o cümlədən Cavabdeh1 (VÖEN *****) hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslərdir.

Həmçinin iş materiallarında görünür ki, tərəflər arasında olan şifahi razılaşmaya əsasən iddiaçılar sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq istədiklərini bildirərək cavabdehlərdən südlük inək cinslərinin alınmasında onlara köməklik göstərilməsini istəmiş, cavabdehlər isə iddiaçılara köməklik göstərəcəklərini bildirmişlər.

Göründüyü kimi, mübahisə tərəfləri sahibkarlıq statusuna malik olsalar da onlar arasında yaranmış mübahisə hər iki tərəfin məhz sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsindən irəli gəlməmiş, iddiaçılar sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq istəmiş və bununla bağlı cins heyvanların alınmasında cavabdehlərdən onlara köməklik göstərmələrini xahiş etmişlər. Cavabdehlər də bu işdə onlara kömək etməyə razılıq vermişlər.

Belə olan halda məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, tərəflər arasında heç bir sahibkarlıq münasibətləri olmamışdır və iddiaçıların hazırki tələbi südlük inək cinslərinin alınması məqsədi ilə həmin inəklərin satışını təşkil edən şəxsə ödənilməsi üçün cavabdehlərə verilmiş pulun qaytarılmasından ibarətdir və ona görə də hazırki mübahisəyə ümumi məhkəmələr tərəfindən baxılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 403-1.9 və 403-1.9.1-ci maddəsinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi, məhkəmə aidiyyətinə dair məhkəmələr arasında fikir ayrılığı məsələsinə baxarkən işi məhkəmə aidiyyəti üzrə göndərə bilər.

Yuxarıda göstərilənləri, əsas tutaraq məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, hazırki iş baxılması üçün aidiyyəti üzrə İsmayılı Rayon Məhkəməsinə göndərilməlidir.

Şərh edilənləri və Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 403-1.6, 403-1.9 və 403-1.9.1-ci maddələrini rəhbər tutaraq, məhkəmə kollegiyası

QƏRAR ALDI:

İddiaçılar İddiaçı2 və İddiaçı1 cavabdehlər Cavabdeh1 və Cavabdeh2 qarşı pul tələbinə dair hazırkı mülki iş baxılması üçün aidiyyəti üzrə İsmayılı Rayon Məhkəməsinə göndərilsin.

Qərar qəbul edildiyi andan qüvvəyə minir.